

Metodické listy

Agentury ochrany přírody a krajiny ČR

Preventivní hodnocení krajinného rázu

OBSAH

I.	ÚVOD	3
II.	ÚČEL PREVENTIVNÍHO HODNOCENÍ KRAJINNÉHO RÁZU	4
2.1	Cíle a úkoly studie	4
2.2	Způsoby využití výsledků studie	4
2.2.1	Využití výsledků v rámci územně plánovací činnosti	4
2.2.2	Využití výsledků studie v procesu rozhodování a posuzování v oblasti stavební činnosti	5
2.2.3	Prezentace výsledků studie	5
III.	PROCESNÍ NÁLEŽITOSTI POŘÍZENÍ STUDIE	5
3.1	Zadání	5
3.2	Forma zpracování	5
3.3	Oponentura	7
3.4	Projednání a schválení	7
3.5	Publikace/prezentace	7
IV.	OBSAHOVÉ NÁLEŽITOSTI STUDIE – JEDNOTNÉ VÝSTUPY	7
4.1	Textová část	7
4.1.1	Úvodní informace, identifikační údaje	7
4.1.2	Cíle studie, obsah zadání a vymezení hodnoceného území	7
4.1.3	Použitá metoda hodnocení včetně definice základních pojmů	7
4.1.4	Obsahová charakteristika krajinného rázu hodnoceného území (analýza vlastností spoluvytvářejících ráz hodnoceného území)	8
	Přírodní podmínky řešeného území	8
	Kulturně historický vývoj řešeného území	8
	Prostorové vztahy, percepční charakteristika, širší územní vztahy	9
4.1.5	Vymezení oblastí a míst krajinného rázu a definování jejich charakteristik	9
	Diferenciace hodnoceného území na oblasti a místa krajinného rázu se zhodnocením jejich vazeb na okolní území	9
	Charakteristiky oblastí krajinného rázu včetně identifikace znaků a hodnot	10
	Charakteristiky míst krajinného rázu včetně identifikace znaků a hodnot	11
4.1.6	Návrh ochrany krajinného rázu v hodnoceném území	11
4.1.7	Kategorizace obcí	11
4.2	Tabulky	12
4.3	Mapové přílohy	12
4.4	Obrazová dokumentace	13
V.	SPOLEČNÁ USTANOVENÍ	13
5.1	Literatura	12
5.2	Zkratky	12
5.3	Diskuse	12
VI.	AKTUALIZACE STUDIE	13
VII.	ZÁVĚR	13
VIII.	PRAMENY A LITERATURA	13
IX.	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	14

I. ÚVOD

Téma metodického listu řeší obsahovou náplň i formální stránku studií preventivního hodnocení krajinného rázu a jejich aktualizací, dále jen „studie“, a volným způsobem navazuje na metodické listy č. 3, zabývající se doporučenými postupy v souvislosti s § 12 a § 44 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších předpisů, dále jen „ZOPK“. Studie jako odborné podklady jsou pro chráněné krajinné oblasti (dále jen „CHKO“) zpracovávány přibližně od roku 1995 až do současnosti a mají různou úroveň kvality. Postupem času se s přibývajícím rozpracováním metodických postupů, získáváním zkušeností s hodnocením krajinného rázu, ale i s využitím digitální technologie zvýšila jak obsahová tak formální úroveň vypracovaných studií. Metodické listy jsou zpracovávány z důvodu standardizace obsahu studií pro jednotlivá území a lepšího využití výsledků studií v praxi. Pro zadavatele (AOPK ČR) a uživatele studií (správy CHKO) se stanovení rámcového obsahu stává kontrolou nad úrovní zpracování a přispěje k větší srozumitelnosti podkladu a využitelnosti v praxi.

Metodické listy se zabývají preventivním hodnocením krajinného rázu území CHKO. Některá doporučení lze zobecnit i mimo tato území, ale je třeba vzít v úvahu, že metodické listy jsou primárně určené pro území, ve kterém AOPK ČR vykonává státní správu prostřednictvím správ CHKO.

Krajinný ráz je definován v § 12, odst. 1 ZOPK jako „...zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je chráněn před činnostmi snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, zejména umísťování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, harmonického měřítko a vztahů v krajině.“ Ochrana krajinného rázu se v praxi nejčastěji uskutečňuje na základě § 12 (na celém území ČR) a § 44 ZOPK (pouze na území CHKO a národních parků).

Problematiky související s ochranou krajinného rázu se dotýkají i další právní předpisy, např.:

- zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči v platném znění,
- zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí,
- zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a o pozemkových úřadech,
- zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon),
- vyhláška č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech a územně plánovací dokumentaci.

V současné praxi se uplatňují dva přístupy hodnocení krajinného rázu:

V prvním případě se jedná o vyhodnocení krajinného rázu určité oblasti ve formě studie – tzv. preventivní hodnocení, při kterém je území většinou rozčleněno na menší prostorové jednotky a jsou popsány jeho charakteristiky a hodnoty. Takto zpracovaný podklad není pouze zhodnocením estetických a přírodních kvalit území, ale slouží i jako odborný podklad při posuzování dalšího využití a změn v území. Právě na obsah a možnosti využití tohoto podkladu jsou zaměřeny předložené metodické listy.

Preventivní hodnocení krajinného rázu je neopominutelným odborným podkladem pro vyjádření a stanoviska správních a odborných orgánů v oblasti ochrany přírody a krajiny při pořizování územně plánovací dokumentace a při případových hodnoceních a stanoviscích správ CHKO.

Druhým případem je hodnocení konkrétního vlivu záměru na krajinný ráz, kdy je posuzována míra vlivu (impaktu), projev a působení záměru vůči okolnímu prostředí.

Procesní náležitosti pořízení studie: zadání, vypracování, oponentura, projednání a schválení, publikace/prezentace, aktualizace/vyhodnocení/implementace (monitoring).

Cíle metodických listů:

- stanovení rámcového obsahu studie,
- sjednocení požadavků na zadání i výstupů studie, včetně aktualizace,
- sjednocování výkonu státní správy v rámci CHKO v problematice ochrany krajinného rázu,
- vyšší kvalita studií preventivního hodnocení krajinného rázu (díky stanovení rámcového obsahu studie).

Využití metodických listů:

Metodické listy pro správy a Ředitelství AOPK ČR,
pomocný (závazný) materiál pro zpracovatele studií preventivního hodnocení.

II. ÚČEL PREVENTIVNÍHO HODNOCENÍ KRAJINNÉHO RÁZU

2.1 Cíle a úkoly studie

Hlavním cílem studie je vytvořit pomocný odborný podklad pro činnost správ CHKO zejména při:

vydávání souhlasů a stanovisek podle § 12 a § 44 ZOPK,

vydávání stanovisek z titulu dotčeného orgánu (spolupráce s orgány územního plánování v procesu tvorby územně plánovací dokumentace – v zastavěném území a zastavitelných plochách ve vazbě na § 12 odst. 4 ZOPK),

tvorbě plánů péče,

stanovení pracovní odstupňované ochrany krajinného rázu (pokud je v konkrétním případě dohodnuta – tzn. požadována koncovým uživatelem, správou CHKO) – součást obsahu 3.2.,

stanovení rámcových podmínek pro zamýšlené zásahy do krajinného rázu před zpracováním projektové či jiné dokumentace záměru (podklad pro vydávání předběžných informací správami CHKO).

2.2 Způsoby využití výsledků studie

2.2.1 Využití výsledků v rámci územně plánovací činnosti

Ve znění zákona č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), dále jen „stavební zákon“ se vlastní pojem krajinný ráz nevyskytuje, ale s tímto pojmem se pracuje ve vyhlášce č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti, resp. v jejích přílohách, a to v Příloze 1, část A – Územně analytické podklady obcí – podklad pro rozbor udržitelného rozvoje – sledované jevy, v Příloze č. 7 (Obsah územního plánu) odst. (1), písm. f a v Příloze č. 11 (Obsah regulačního plánu), odst. (2), písm. b). V § 18 odst. 4 stavebního zákona je uvedeno „Územní plánování ve veřejném zájmu chrání a rozvíjí přírodní, kulturní a civilizační hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví. Přitom chrání krajinu jako podstatnou složku prostředí života obyvatel a základ jejich totožnosti. S ohledem na to určuje podmínky pro hospodárné využívání zastavěného území a zajišťuje ochranu nezastavěného území a nezastavitelných pozemků. Zastavitelné plochy se vymezují s ohledem na potenciál rozvoje území a míru využití zastavěného území.“

V úkolech územního plánování uváděných v § 19 stavebního zákona je mj. zařazeno: „Zjišťovat a posuzovat stav území, jeho přírodní, kulturní a civilizační hodnoty; stanovovat koncepci rozvoje území, včetně urbanistické koncepce s ohledem na hodnoty a podmínky území; stanovovat urbanistické, architektonické a estetické požadavky na využívání a prostorové uspořádání území a na jeho změny, zejména na umístění, uspořádání a řešení staveb. Stavební zákon uvádí, že územní plánování chrání krajinu jako podstatnou složku prostředí života obyvatel a základ jejich totožnosti. Jednou z možností prosazení principů ochrany krajinného rázu je využití studií jako jednoho ze vstupních podkladů v procesu územního plánování.

Studie musí obsahovat také informace, které správy v procesu územního plánování poskytují jako Územně analytické podklady obcí – podklad pro rozbor udržitelného rozvoje území:

- sledovaný jev č. 17 Oblast krajinného rázu a její charakteristika,
- sledovaný jev č. 18 Místo krajinného rázu a jeho charakteristika.

Studie musí zahrnovat rovněž informace využitelné při stanovení požadavků správ CHKO na plošnou a prostorovou regulaci a podmínky ochrany krajinného rázu pro jednotlivé stupně územně plánovací dokumentace ve smyslu a rozsahu vyhlášky 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti.

2.2.2 Využití výsledků studie v procesu rozhodování a posuzování v oblasti stavební činnosti

Studie je odborným podkladem směrné povahy, proto se správa nemůže odvolávat v odůvodnění svého postoje na její existenci, může pouze využít informací v ní obsažených k posouzení záměru a k argumentaci. Veřejnost by měla mít možnost seznámit se s vypracovaným preventivním hodnocením. K tomuto účelu může sloužit zveřejnění částí studie formou tabulí či posterů nebo zveřejnění studie či jejích částí na internetových stránkách AOPK ČR, resp. konkrétní správy CHKO. Vhodné je také poskytnout vybrané části studie příslušným obecním a stavebním úřadům, které by tím měly možnost blíže se s podkladem seznámit a případně potenciálního žadatele předem upozornit na místa z hlediska krajinného rázu cenná. Zveřejnění výstupu studie přispěje ke větší informovanosti potenciálního stavebníka o možnostech a omezeních výstavby v dané CHKO.

2.2.3 Prezentace výsledků studie

Pro snadnější využití a aplikaci výsledků studie je možné vytvořit přehled základních informací, který by obsahoval (podle zpracovávané oblasti) konkrétní charakteristické znaky sídel a krajiny. Přehled by byl vypracován formou obrazových příkladů se stručným komentářem, které by názorně dokumentovaly prostorové a funkční poměry v území (zejména zasazení sídla v prostoru a jeho urbanistickou formu, hlavní znaky sídla jako celku, hlavní znaky místní architektury, znaky krajinného rázu ve volné krajině apod.). Taková forma prezentace základních informací o krajinném rázu by byla přínosná především při:

- jednáních o nových záměrech v území,
- tvorbě územního plánu a řešení změn v územním plánu,
- konzultacích s žadateli o stavební povolení,
- v odůvodňování připomínek k záměru.

III. PROCESNÍ NÁLEŽITOSTI POŘÍZENÍ STUDIE

3.1 Zadání

V zadání studie bude specifikován:

- rozsah řešeného území,
- zvolený metodický postup vymezení oblastí a míst krajinného rázu, případně jiného členění území včetně jejich charakteristik,
- požadavky na obsah a formu výstupů studie (text, tabulky, grafika, ...).

3.2 Forma zpracování

Při vypracování studie musí být kladen důraz na srozumitelnost, přehlednost výstupů a využitelnost výsledků v procesu rozhodování správ CHKO o jednotlivých záměrech i v rámci procesu tvorby územně plánovací dokumentace. Studie bude obsahovat část (obsahová náplň jednotlivých bodů viz dále):

- textovou – popis vymezení řešeného území, zvolená metoda a výklad použitých pojmů, členění na oblasti a místa krajinného rázu, případně jiné (zdůvodněné) členění a jejich charakteristiky (viz kap. 4.1.5), zásady ochrany krajinného rázu ve vymezených celcích, odstupňovaná pásma ochrany krajinného rázu včetně návrhu ochrany, kategorizace sídel včetně charakteristik a návrhu ochrany,
- mapovou – analýza přírodní, kulturní, historické a prostorové charakteristiky území; vymezení oblastí a míst krajinného rázu a jejich přehledné označení; pásma ochrany krajinného rázu; kategorizace sídel,
- obrazovou – fotodokumentace charakteristických pohledů pro oblasti a místa krajinného rázu, ev. dokumentační historické fotografie a další obrazový materiál; schémata apod.

Vzájemné propojení všech tří částí přispívá k lepšímu pochopení zpracovaného podkladu a tím i hodnot daného území a celkově usnadňuje práci s dokumentem. Mapová část je zpracovaná v prostředí GIS, které umožní snadné poskytnutí výstupů např. zpracovatelům územně plánovací dokumentace (ÚAP, viz kap. 4.1.5).

Zpracovatel odevzdá dílo v tištěné podobě a na CD nebo DVD nosiči. Mapové výstupy v digitální podobě zajistí zpracovatel nebo objednatel (dle podmínek uvedených ve smlouvě).

Doporučené podklady a literatura pro zpracování studie

Pro preventivní hodnocení krajinného rázu je nutné shromáždit následující podklady¹ (výběr měřítka mapových podkladů se odvíjí od velikosti řešeného území):

Základní mapa ČR vhodného měřítka,
letecké snímky řešeného území,
geomorfologické členění území, tvary reliéfu (např. Demek, J. et al., 1987: *Zeměpisný lexikon*. Academia. Praha.),
biogeografické členění ČR (např. Culek, M. [ed.] et al., 1996: *Biogeografické členění České republiky*. Enigma. Praha; Culek, M. [ed.] et al., 2005: *Biogeografické členění České republiky II. díl*. AOPK. Praha.),
mapa potenciální přirozené vegetace (např. Neuhäuslová, Z. et al., 1998: *Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky*. Academia, Praha.),
mapování biotopů Natura 2000,
archiválie ČÚZK – mapy vojenského mapování, mapy stabilního katastru, indikační skici atd.
turistické mapy,
historické podklady o vývoji území (mapové, písemné, obrazové),
etnografické podklady o území (mapové, písemné, obrazové),
regionální monografie,
územně plánovací dokumentace řešeného území – schválená či rozpracovaná,
plán péče o CHKO, zonace CHKO,
státní archeologický seznam s mapovým znázorněním archeologických nalezišť v měřítku 1:10 000,
ÚSES – nadregionální, regionální i lokální (územně technické podklady),
podklady státní památkové péče o objektech kulturního dědictví místního významu (kulturní památky, národní kulturní památky); památky UNESCO; památkové zóny a rezervace, vyhlášené i navrhované podle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči ve znění pozdějších předpisů,
lokalizace geoparků (vyhlášené i navrhované),
údaje o specifických režimech v území z pohledu ZOPK,
dřívější studie preventivního hodnocení krajinného rázu (pokud byla pro dané území zpracována)

Poznatky z použitých podkladů musí být doplněny o vlastní terénní průzkum (skutečný stav).

¹ Výčet doporučených základních a doplňkových podkladů uvádějí ve svých metodikách např.: Míchal (red.) et al., 1999; Bukáček a Matějka, 1999.

3.3 Oponentura

Zhotovená studie bude podrobena oponentnímu posudku. Zpracovatele posudku vybírá zadavatel. Oponent nebude vybírán z okruhu uchazečů, kteří na danou zakázku zpracování studie podali nabídku a neuspěli ve výběrovém řízení.

3.4 Projednání a schválení

Po vyhotovení oponentního posudku bude dílo projednáno za účasti zpracovatele, oponenta, pracovníků dotčené správy CHKO a Ředitelství AOPK ČR. Je vhodné též představení a projednání studie na architektonické komisi AOPK ČR.

3.5 Publikace/prezentace

Závěry studie budou poskytnuty jako podklady příslušným stavebním úřadům a investorům. Možné je vyhotovení posteru k prezentaci výstupů studie. Správa využije výstupy ze studie v souladu s Organizačním opatření ředitele č. 37.1 „Poskytování údajů o území pořizovatelům územně analytických podkladů dle zákona č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)“ pro poskytnutí Územně analytických podkladů obcí, sledovaných jevů č. 17 – Oblast krajinného rázu oblast krajinného rázu a její charakteristika a č. 18 – Místo krajinného rázu a jeho charakteristika. V požadavcích na obsah zadání územního plánu bude dotčený orgán (správa CHKO) požadovat zpracování základních podmínek ochrany krajinného rázu (prostorových „regulativů“), použitelných do textové části návrhu územního plánu – podmínek využití ploch s rozdílným způsobem využití.

IV. OBSAHOVÉ NÁLEŽITOSTI STUDIE – JEDNOTNÉ VÝSTUPY

4.1 Textová část

4.1.1 Úvodní informace, identifikační údaje

Úvod bude obsahovat základní údaje o zadavateli a seznam osob, které se podílely na hodnocení.

4.1.2 Cíle studie, obsah zadání a vymezení hodnoceného území

Zpracovatel uvede cíle studie a obsah zadání. Vymezení hranic řešeného území je uvedeno v zadání studie. Ve většině případů se studie zpracovává pro celé území CHKO. Hranice řešeného území tak budou odpovídat minimálně hranicím CHKO, doporučuje se, aby je přesahovaly tak, aby došlo k potřebnému propojení s okolním územím. V případech, kdy je studie zpracovávána pouze pro část území CHKO (např. katastrální území), je třeba zohlednit i navazující lokality především z důvodu možnosti budoucího dopracování studie pro celé území, a to i jiným pořizovatelem a zpracovatelem.

Hranice musí být přesně vymezeny v textové i mapové části studie, současně by měla být stanovena i celková výměra řešeného území. Pokud se bude jednat pouze o dílčí část CHKO, musí být jasně stanoveno, o kterou část se jedná a pod kterou hierarchicky vyšší jednotku (vysvětlení viz dále) spadá (pokud je členění území již známo z předchozího mapování). Podmínkou je lokalizace (zákres do mapy) v rámci vymezených jednotek i v rámci celé CHKO.

Hodnocení bude zahrnovat i zastavěná území sídel v rozsahu požadovaném v zadání, zejména vyhodnocení obrazu sídla v krajině z dálkových pohledů (umístění v terénu, charakter sídla – kompozice, podlažnost, struktura – intenzita zástavby, uplatnění vzrostlé zeleně, charakter a barevnost střech zejména u sídel pohledově exponovaných shora apod.). Sídla jsou neoddelitelnou součástí krajiny.

4.1.3 Použitá metoda hodnocení včetně definice základních pojmů

Zpracovatel si může stanovit libovolnou metodu hodnocení, je však vázán požadavky zadavatele a výsledky hodnocení musí odpovídat zadání smlouvy a vyžadovanému obsahu stanovenému v předložených metodických listech. Volba jedné metodiky či kombinace postupů musí být odůvodněna.

Z důvodu srozumitelnosti textu musí být v rámci studie definovány použité pojmy tak, aby uživatel pochopil s jakými termíny se pracuje a co znamenají. Součástí popisu metody bude výklad pojmů a jejich vztah k základním pojmům, obsaženým v § 12 ZOPK. Pokud bude zpracovatel postupovat podle některé z dosud používaných metodik (viz níže), vysvětlí alespoň rámcově základní postupy a způsoby hodnocení. Tento obecný úvod do metody a postupu hodnocení přispívá k lepší orientaci a práci se studií.

Příklady nejčastěji používaných metodik:

Metodika hodnocení krajinného rázu Agentury ochrany přírody a krajiny ČR (Míchal, I. [red.] et al., 1999),

Hodnocení krajinného rázu – metodika zpracování (Bukáček, R.; Matějka, P., 1998) – *metodický podklad hodnocení krajinného rázu v chráněných krajinných oblastech* (aktualizace 2006),

Hodnocení krajinného rázu dle I. Vorla (publikováno a aktualizováno průběžně),

Metodické principy ochrany krajinného rázu (Löw, J., 2001),

Teoretická východiska a metodické principy posuzování krajinného rázu (Salašová, A., 2006).

Některé poznatky pro preventivní hodnocení krajinného rázu lze využít i z následujícího metodického postupu:

Vorel, I.; Bukáček, R.; Matějka, P.; Culek, M.; Sklenička, P. 2004: *Posouzení vlivu navrhované stavby, činnosti nebo změny využití území na krajinný ráz – metodický postup*. ČVUT. Praha,

Metodický návod vyhodnocení možností umístění větrných a fotovoltaických elektráren z hlediska ochrany přírody a krajiny (Vorel, I.; Sklenička, P.; Věstník MŽP 2009)

4.1.4 Obecná charakteristika krajinného rázu hodnoceného území (analýza vlastností spoluvytvářejících ráz hodnoceného území)

Přírodní podmínky řešeného území

Tato kapitola obsahuje základní popis přírodních podmínek a znaků území významných z hlediska krajinného rázu. Jedná se o poznatky vycházející z analýz např. geomorfologických, hydrologických a jiných poměrů a také ze stavu vegetace (aktuální a potenciální) území.

Geomorfologie území a vegetační pokryv (zejména jeho rozsah, měřítko a struktura) mají zásadní vliv na vizuální posouzení území (horizonty, dominanty, výhledy, průhledy apod.)

Kulturně historický vývoj řešeného území

Kulturně historický vývoj území je dán nejen existencí člověka, jeho činností a způsobem života v daném území, ale též duchovním sepětím místních obyvatel s obývaným prostorem. Proto se musí zpracovatel zaměřit nejen na vliv činnosti člověka na krajinu a proměnu území spojenou s jeho působením, ale i na sociokulturní aspekty venkova (tradice a rituály, existence a působení osobností, duchovní rozměr krajiny apod.).

Zpracovatel v rámci kapitoly stručně zhodnotí zejména:

způsoby využívání krajiny a její proměnu,

vývoj osidlování,

charakter sídel a staveb,

aktuální charakter vegetace související s lidskou činností v krajině,

důležité historické události v území relevantní ke krajinnému rázu,

základní ekonomické, filozofické, kulturní, sociologické a jiné aspekty mající vliv na krajinu/krajinný ráz.

Jedná se o obecnou část, která vytváří rámec pro detailnější popis a určení konkrétních znaků území v kapitolách věnovaných dílčím vymezeným územím.

Prostorové vztahy, percepční charakteristika, širší územní vztahy

Jedná se o popis celkového působení území vycházející z uspořádání prvků, jejich vzájemných vztahů, rozdílných projevů a velikostí. Celková hodnota území se odvíjí od kvality přítomných kulturních či přírodních komponent a vzniklého souladu či nesouladu s prostředím (harmonické vztahy).

Při definování prostorových vztahů v krajině je třeba zaměřit se na měřítko prostoru, proporce, formu prostoru (jeho otevřenost a uzavřenost) a vyhodnotit zejména určující vztahy:

- provozní (prostupnost a využití krajiny),
- kompoziční (záměrně vytvořené),
- pohledové,
- symbolické (v případě existence symbolických krajinných konceptů).

Nezbytné je určení měřítka krajiny – čím je dané a zda se jedná o měřítko harmonické. Detailnější popis základních rysů harmonie krajinné scény uvádí např. I. Vorel, 1999A².

Výsledky zhodnocení prostorových vztahů musí být graficky znázorněny v mapové části studie.

Percepční (vizuální) hodnocení území je neodmyslitelnou součástí celého procesu hodnocení krajinného rázu. Jeho výsledkem je členění krajiny na základě vizuálních aspektů (optických předělů) a popis typických znaků krajinného obrazu. Zpracovatel díky percepčnímu hodnocení poznává i kulturní a historickou charakteristiku území, jeho estetickou hodnotu, měřítko a vzájemné vztahy uvnitř i vně řešeného území.

V rámci hodnocení je nutné dbát zejména na existenci a podobu:

- pohledových horizontů (obvykle v několika hladinách),
- dominant (přírodní, kulturně-historické, kombinované).
- pohledově exponovaných míst (svahy, úbočí, panoramata obcí...),
- skladebných prvků a jejich rozložení uvnitř posuzovaného území – struktury, barevnost, mozaika (měřítko).
- vnějších vztahů (vazeb) vzhledem k posuzovanému území.
- významných míst výhledů uvnitř i vně území.

Součástí vizuálního hodnocení území je kromě popisu a znázornění do mapového podkladu také zachycení a vyhodnocení významných krajinných panoramat a míst odkud jsou pozorovatelná.

4.1.5 Vymezení oblastí a míst krajinného rázu a definování jejich charakteristik

Diferenciace krajiny se provádí na základě vymezení typických a specifických znaků krajinného rázu. Smyslem diference území je jeho přesnější popis a charakteristika jeho individuality.

Rozčleněním území vznikají menší prostorové jednotky, které vystihují společné znaky. Vymezení na dílčí části vychází jednak ze základních vizuálních charakteristik (např. uzavřenost prostoru) a jednak z výrazné charakterové odlišnosti daného prostoru od ostatních (tzn. vybrat do určité míry homogenní území vůči okolí). Větší jednotky zpravidla bývají dále členěny na menší části. Každou jednotlivou vymezenou prostorovou jednotku je nutné zřetelně označit kódem a názvem tak, aby byla jasná hierarchická struktura celku. Součástí studie musí být přehled (seznam) všech jednotek vymezených v rámci řešeného území a jejich grafické znázornění do mapy.

Diferenciace hodnoceného území na oblasti a místa krajinného rázu se zhodnocením jejich vazeb na okolní území

Pro nadřazené jednotky je používáno označení *oblast krajinného rázu* (dále OKR) a pro nižší jednotky *místo krajinného rázu* (dále MKR). Oblasti a místa krajinného rázu lze vymežit např. s využitím definice uváděné I. Míchálem.³

² Vorel, I., 1999A: Prostorové vztahy a estetické hodnoty. In: Vorel, Sklenička (eds.): *Péče o krajinný ráz – cíle a metody*. ČVUT. Praha, s. 20 – 27.

Obecně lze říci, že v některých dřívějších zpracovaných studiích odpovídá označení *krajinný celek* pojmu *oblast krajinného rázu*, označení *krajinný prostor* odpovídá pojmu *místo krajinného rázu*. Vymezení oblastí a míst krajinného rázu i jejich charakteristiku je třeba zpracovat tak, aby bylo možné ze studie jednoduše převzít územně analytické podklady jev č. 17 – Oblast krajinného rázu a její charakteristika a jev č. 18 – Místo krajinného rázu a jeho charakteristika.

Při vymezování oblastí a míst krajinného rázu by měla být jasná návaznost na zpracovaná členění přiléhajících území. Pokud existují platné zásady územního rozvoje, které obsahují oblasti (nebo i místa) krajinného rázu, pak by měla studie být s tímto vymezením v souladu. Případný nesoulad je nutné ve studii řádně odůvodnit a způsob vymezení dohodnout se zadavatelem před odevzdáním studie.

Charakteristiky oblastí krajinného rázu včetně identifikace znaků a hodnot

Zpracovatel by měl srozumitelně a přehledně popsat jednotlivé OKR – na základě čeho byla oblast vymezena, čím je charakterizována a čím se odlišuje od ostatních oblastí. V textu je nutné uvést také soupis vymezených MKR včetně zakreslení jejich polohy v rámci OKR (mapka). Kapitulu je třeba doplnit fotografiemi, také panoramatickými, dokumentujícími vzhled OKR. Hranice sousedních oblastí krajinného rázu by měly na sebe bezprostředně navazovat, aby každá část území patřila do nějaké oblasti krajinného rázu. V obtížně přístupných a nepřehledných místech (lesy, zaříznutá údolí) je možné hranici vést přibližným odhadem. Jelikož se oblasti krajinného rázu nevymezují podle územních jednotek, mohou zasahovat i za hranice řešené CHKO. Součástí popisu OKR je tabulková rekapitulace nejvýznamnějších znaků přírodní, kulturní a percepční charakteristiky území.

Dále je třeba stručně zhodnotit současné i potenciální narušení krajinného rázu, tzn. zvážit, které hlavní investiční záměry (např. uvažované v ÚPD) mohou znamenat potenciální narušení území a v obecné rovině vyhodnotit, jak mohou z pohledu ochrany krajinného rázu území ohrozit, případně navrhnout jiné možnosti řešení.

Popis oblastí krajinného rázu dále definuje přírodní, kulturní a estetické hodnoty v území.

Smyslem využití popisu oblastí krajinného rázu jako ÚAP 17 – *Oblast krajinného rázu a její charakteristika* je ochrana uvedených znaků a jejich hodnot prostřednictvím nástrojů územního plánování.

Návrh struktury ÚAP, jev č. 17 – Oblast krajinného rázu a její charakteristika:

- Vymezení (polygon, shp vrstva)
- Přírodní charakteristika (maloplošné ZCHÚ, významné krajinné prvky, území zařazená do soustavy Natura 2000, nejkvalitnější biotopy, dále morfologie terénu, charakteristické břehy vodních toků, plochy přirozené vegetace, lesy, nelesní zeleň, rybníky...)
- Kulturní a historická charakteristika (historická krajinná struktura, urbanistická struktura, kulturní dominanty, sakrální objekty, významná duchovní místa, soubory staveb lidové architektury...)
- Vizuální charakteristika (krajinné dominanty, členitost, soulad venkovské výstavby a krajinného rámce, harmonické scénérie, vizuální projev celých obcí, silueta sídel, panoramatické pohledy, významné vyhlídky...)
- Estetické hodnoty (harmonické měřítko – krajinná struktura, vztahy v krajině, esteticky hodnotná krajinná scéna, pohledy z významných vyhlídkových míst...)

³ Oblast: „rozsáhlá část území s podobnou přírodní, kulturní a historickou charakteristikou, která se výrazně liší od jiné oblasti ve všech charakteristikách či v některé z nich, a která zahrnuje více míst krajinného rázu.“ (Míchal, I. (red.) et al. 1999: Hodnocení krajinného rázu a jeho uplatňování ve veřejné správě, metodické doporučení AOPK. In: Vorel, Sklenička (eds.): *Péče o krajinný ráz – cíle a metody*. ČVUT. Praha, s. 120.) Místo: „část krajiny, stejnorodá z hlediska přírodních, kulturních a historických charakteristik a výskytu estetických a přírodních hodnot, které odlišují místo krajinného rázu od ostatních míst krajinného rázu.“ (tamtéž)

Charakteristiky míst krajinného rázu včetně identifikace znaků a hodnot

MKR by měly být popsány detailněji. Pro každé MKR se určují znaky charakteristik krajinného rázu (přírodní, kulturní a historické) a jejich uskupení. Jednotlivým znakům je přiřazována hodnota projevu a významu, někdy též cennost. Hranice sousedních míst krajinného rázu by měly na sebe bezprostředně navazovat, aby každá část území patřila do nějakého místa krajinného rázu. V obtížně přístupných a nepřehledných místech (lesy, zaříznutá údolí) je možné hranici vést přibližným odhadem. Jelikož se místa krajinného rázu nevymezují podle územních jednotek, mohou zasahovat i za hranice řešené CHKO. Součástí popisu MKR je tabulková rekapitulace nejvýznamnějších znaků přírodní, kulturní a percepční charakteristiky území.

Pro lepší přehlednost je třeba výsledky hodnocení shrnout v tabulkových výstupech.

Smyslem využití popisu míst krajinného rázu jako ÚAP 18 – *Místo krajinného rázu a jeho charakteristika* je ochrana těchto hodnot prostřednictvím nástrojů územního plánování.

Návrh struktury ÚAP,jev č. 18 – Místo krajinného rázu a jeho charakteristika:

- Vymezení (polygon, shp vrstva)
- Vztahy mezi přírodním prostředím a činností člověka (soustředění výstavby do údolí, nezastavěné louky ve svazích, harmonický přechod sídel do krajiny...)
- Struktura osídlení (kompaktní/rozptýlená zástavba, převažující orientace staveb, charakteristická veřejná prostranství/návsi...)
- Reprezentativnost nebo jedinečnost v rámci OKR

4.1.6 Návrh ochrany krajinného rázu, stanovení zásad prostorového uspořádání

Na základě předchozího hodnocení a popisu OKR a MKR je možno (po dohodě se zadavatelem) vymezit lokality se soustředěnými přírodními a estetickými hodnotami. Řešené území lze rozčlenit do následujících pásem odstupňované ochrany krajinného rázu na (Vorel, 1999B): pásmo A – přísné ochrany krajinného rázu, pásmo B – zpřísněné ochrany krajinného rázu, pásmo C – běžné ochrany krajinného rázu.

Zpracovatel může definovat jednotlivá odstupňovaná pásma ochrany. V každém případě musí stanovit obecné zásady a podmínky dalšího využívání dané oblasti z hlediska ochrany krajinného rázu. Pro potřeby rozhodování v území je vhodné zpracování regulativů a doporučení ke změnám v území (zejména stavební činnost, změny využití a vegetační úpravy) se specifikací podle vymezených charakteristik a hodnot (např. vymezení ochranného pásma pohledových horizontů nebo kulturních dominant).

V případě stanovování funkčních a prostorových regulativů je nutné zohlednit regionální či místní specifika a celkový charakter konkrétního území. Určení základních regulujících podmínek je významnou součástí studie, protože poskytuje potřebné informace, které jsou využitelné v procesu tvorby územně plánovací dokumentace. Zpracovatel by měl funkční a prostorové regulativy ve studii formulovat takovým způsobem, aby byly tyto regulativy účinně využitelné v procesu tvorby územně plánovací dokumentace.

Zpracovatel do studie zahrne také informace, které umožní monitoring krajinného rázu daného území. Tyto informace by měly mít formu měřitelných indikátorů:

- poměr zastavěného a nezastavěného území,
- plocha ovlivněná výskytem negativních dominant (stožáry, komíny, větrné elektrárny, vysílače, sloupky vysokého napětí, zemědělské areály apod.) na pohledově exponovaných horizontech,
- případné další indikátory s jasnou vypovídací hodnotou.

4.1.7 Kategorizace obcí

Zpracovatel do studie zahrne (po dohodě se zadavatelem) soupis obcí, včetně jejich charakteristik, zařazení do kategorie ochrany krajinného rázu a návrhu ochranných podmínek. Forma zpracování kategorizace obcí (textová, tabulková) závisí na dohodě se zadavatelem. Pokud se obec skládá z více nesourodých částí, je možné tyto části zařadit do různých kategorií. Zařazení obcí do kategorií je jedním z indikátorů hodnot a jedním důležitých podkladů pro rozhodování jak na úrovni územního plánování, tak při posuzování konkrétních záměrů.

4.2 Tabulky

Zpracovatel musí zvolit srozumitelnou formu předložení základních výstupů hodnocení. Sepsání do tabulkových formátů se jeví účelné především pro vyhodnocování projevu a významu znaků krajinného rázu jednotlivých krajinných celků a prostorů.

Tato část výstupů nemusí být samostatnou přílohou studie, ale může být součástí jednotlivých kapitol textové části.

4.3 Mapové přílohy

Nezbytnou součástí studie jsou mapové přílohy, které graficky doplňují textovou část. Od kvality zpracování a zvoleného měřítka mapových podkladů se odvíjí jejich využití. Mapové podklady musí tedy být maximálně názorné a přehledné. Zpracovatel musí pečlivě zvážit zejména způsob zakreslení informací o krajinném rázu řešeného území do jednotlivých mapových příloh, tak aby zůstala zachována primární vypovídající hodnota mapového podkladu. Z použitých map by měla být zejména patrná morfologie území a jeho základní funkční využití. Obdobně musí zpracovatel rozvážit volbu měřítka mapových podkladů, které nemusí být pro všechny výstupy stejné (např. 1: 10 000, 1: 25 000, 1: 50 000, 1: 75 000 aj.). Podstatné je, aby v nich byly informace zobrazeny přehledně a srozumitelně. Mapy musí být doplněny odpovídající legendou.

Základní mapové výstupy⁴:

vymezení řešeného území a širší územní vztahy

/hranice řešeného území, hranice a zonace CHKO, správní hranice, hlavní dopravní tahy, limity využití území/,

diferenciace území z hlediska krajinného rázu

/hranice řešeného území, hranice CHKO, hranice vymezených prostorových jednotek (oblastí a míst krajinného rázu pro ÚAP) .../,

návrh ochrany krajinného rázu

/diferenciace ochrany krajinného rázu (na úrovni oblastí a míst krajinného rázu nebo na úrovni obcí), hranice vymezených prostorových jednotek, případně nezastavitelná území z hlediska ochrany krajinného rázu.../,

hodnoty krajinného rázu

/hranice řešeného území, hranice a zonace CHKO, prvky, uskupení, místa, vztahy dokreslující přírodní a estetickou hodnotu území např. MZCHÚ, památné stromy, památkové zóny a rezervace, architektonicky a urbanisticky hodnotná sídla, kulturní a národní kulturní památky, archeologické památky, drobné artefakty, historicky významné cesty a stezky, jiná významná místa, území se zvýšenou krajinářskou hodnotou (zachovalost historické kulturní krajiny) a další/,

prostorové vztahy a percepční vlastnosti krajiny

/výrazné prostorové předěly – horizonty, dominanty, hlavní stanoviště pro posuzování krajinného rázu a určující panoramatické pohledy na krajinu, významné pohledové osy, vizuálně exponovaná území místa.../,

mapy umožňující monitoring krajinného rázu daného území: mapa s vyznačením zastavěného a nezastavěného území, mapa ploch ovlivněných výskytem negativních dominant (pokud se takové dominanty v území vyskytují), vymezení monitorovacích míst pro sledování změn krajiny,

další mapová dokumentace, kterou zhotovitel použije k znázornění průzkumů a rozborů nebo výsledků hodnocení.

⁴ Obsah jednotlivých map lze dle uvážení zpracovatele měnit.

4.4 Obrazová dokumentace

Studie bude doplněna relevantní fotodokumentací území s odkazy k textové a grafické části. Zvláště důležitá pro uváděnou fotodokumentaci je možnost zpětného dohledání stanoviště jejího pořízení (záznam do mapy), přehlednost a vypovídací schopnost uváděného materiálu (fotografií).

Obdobná pravidla platí také v případě ostatních grafických příloh (znázornění) např. skic, panoramatických zobrazení atd.

V. SPOLEČNÁ USTANOVENÍ

5.1 Literatura

Zpracovatel uvede veškeré použité podklady.

5.2 Zkratky

Zpracovatel uvede seznam veškerých zkratk použitých ve studii.

5.3 Diskuse

Zpracovatel uvede, co vše mohlo ovlivnit výsledky hodnocení (např. klimatické vlivy, dostupnost podkladů a dat atd.).

VI. AKTUALIZACE STUDIE

Studie se aktualizují podle předem připraveného harmonogramu podle platnosti plánů péče, rychlosti změn v území a podle potřeb správ. Aktualizované studie budou zpracovány podle těchto Metodických listů, aby byla zajištěna srovnatelná kvalita výstupů. Při aktualizaci kvalitních studií jde pouze o zachycení změn v území, které vznikly od zpracování studie.

VII. ZÁVĚR

Stanovení obsahu studie preventivního hodnocení krajinného rázu je nutné brát jako doporučující, čerpající z poznatků uvedených v jednotlivých existujících metodikách i z vlastních zkušeností autorů metodických listů.

Důraz musí být kladen na logickou strukturu, vysvětlení pojmů, maximální názornost zpracování a propojení všech tří částí studie (textové, mapové a obrazové) s cílem dosáhnout její srozumitelnosti pro všechny potenciální uživatele.

Schválil: dne

2012

RNDr. František Pelc, v.r.

VIII. PRAMENY A LITERATURA

Bukáček, R.; Matějka, P., 1998: Hodnocení krajinného rázu. In: Vorel, Sklenička (eds.): *Péče o krajinný ráz – cíle a metody*. ČVUT. Praha, s. 159 – 187.

Culek, M. (ed.) et al., 1996: *Biogeografické členění České republiky*. Enigma. Praha.

Culek, M. (ed.) et al., 2005: *Biogeografické členění České republiky II. díl*. AOPK. Praha.

Demek, J. et al., 1987: *Zeměpisný lexikon*. Academia. Praha.

Lipský, Z., 1999: Přírodní charakteristiky krajinného rázu. In: Vorel, Sklenička (eds.): *Péče o krajinný ráz – cíle a metody*. ČVUT. Praha, s. 7 – 17.

Lipský Z., 1999: *Sledování změn v kulturní krajině*. ÚAE LF ČZU Kostelec nad Černými lesy.

Löw, J., 1999: Hodnocení a ochrana krajinného rázu. In: Vorel, Sklenička (eds.): *Péče o krajinný ráz – cíle a metody*. ČVUT. Praha, s. 199 - 203.

Löw, J., Míchal, I., 2003: Krajinný ráz. Lesnická práce Kostelec nad Černými lesy.

Míchal, I. (red.) et al. 1999: Hodnocení krajinného rázu a jeho uplatňování ve veřejné správě, metodické doporučení AOPK. In: Vorel, Sklenička (eds.): *Péče o krajinný ráz – cíle a metody*. ČVUT. Praha.

Neuhäuslová, Z. et al., 1998: *Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky*. Academia, Praha.

Vorel, I., 1999A: Prostorové vztahy a estetické hodnoty. In: Vorel, Sklenička (eds.): *Péče o krajinný ráz – cíle a metody*. ČVUT. Praha, s.20 – 27.

Vorel, I., 1999B: Hodnocení krajinného rázu – vývoj názoru a osnova postupu. In: Vorel, Sklenička (eds.): *Péče o krajinný ráz – cíle a metody*. ČVUT. Praha, s. 103 – 110.

Vorel, I.; Bukáček, R.; Matějka, P.; Culek, M.; Sklenička, P., 2004: *Posouzení vlivu navrhované stavby, činnosti nebo změny využití území na krajinný ráz – metodický postup*. ČVUT. Praha.

Zákony a doporučení

- Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a o pozemkových úřadech ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č.183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)
- Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších předpisů.
- vyhláška č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech a územně plánovací dokumentaci
- Metodické listy Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky č. 3: *Doporučený postup v souvislosti s ust. § 12 a § 44 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny*. Červenec 2005, Praha.
- Společné metodické sdělení MŽP a MMR k uplatňování požadavků dotčených orgánů k návrhu zadání územního plánu (zveřejněno ve Věstníku MŽP 3/2012)
- Pořizování územně analytických podkladů. Metodický návod Ministerstva pro místní rozvoj a Ústavu územního rozvoje. Brno 2007

IX. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AOPK ČR – Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky

CHKO – Chráněná krajinná oblast

KC – krajinný celek

KP – krajinný prostor

MZCHÚ – maloplošná zvláště chráněná území

NATURA 2000 – celistvá evropská soustava území se stanoveným stupněm ochrany, která umožňuje zachovat přírodní stanoviště a stanoviště druhů v jejich přirozeném areálu rozšíření ve stavu příznivém z hlediska ochrany nebo popřípadě umožní tento stav obnovit (§3, odst. p, zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny).

Studie – studie preventivního hodnocení krajinného rázu

ÚSES – územní systém ekologické stability

VZCHÚ – velkoplošná zvláště chráněná území